

ROMA III. YÜZYIL KRİZİNDE İMPARATOR SENATUS İLİŞKİLERİ

Recep ÖZMAN *
Ezgiğül DOĞAN**
Öz

III. yüzyıl krizi, Roma İmparatorluğu'nun her alanında hissedilen bir çöküş sürecini başlatmıştır. Bu çöküş sürecinden devletin meşruiyet kaynağı olan *senatus* da etkilenmiştir. *Senatusun* onayına başvurulmadan İmparatorluğun farklı bölgelerinde eş zamanlı olarak her askeri birlik kendi komutanını imparator ilan etmiştir. İmparatorlar *senatus* onayını almak yerine ordunun desteğini sağlamaya çalışmışlardır. 235 yılında askerlerinin desteğiyle iktidara gelen Maximinus Thrax'ın egemenliği *senatus* ve imparator arasındaki olumlu ilişkiyi koparan ilk aşamadır. Gallienus döneminde ise *senatusun* askeri ve idari yetkilerinin azaltılması sembolik bir kurum olarak kalmasına yol açmıştır. Askeri anaşinin neden olduğu istikrarsızlık 275 yılında *senatusun* imparator seçiminde yeniden bir otorite olması gerektiğini göstermiştir. Yapılan yeni imparator seçimiyle kısa bir süreliğine *senatus* egemenliği kurulmuştur. Ancak *senatusun* meşrulaştırdığı imparator da askeri darbe ile iktidardan indirilmiştir. Bu çalışmanın amacı kriz boyunca sürekli gücünü arttıran imparator ile *senatus* arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Roma İmparatorluğu, Üçüncü Yüzyıl Krizi, *Senatus*, İmparator

---

* Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
Mail: recep.ozman@inonu.edu.tr

** Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
Mail: ezgidogan_2009@hotmail.com

THE RELATIONSHIP BETWEEN EMPEROR AND SENATE IN THE THIRD CENTURY CRISIS OF ROME

Abstract

The 3rd century crisis started a process of collapse that was felt in all areas of Roman Empire. The Senate, the source of legitimacy of the state, was also affected by this collapse process. Simultaneously, each military unit, without seeking the Approval of Senate, declared its commander as emperor in different regions of the Empire. The emperors tried to get the support of the army instead of getting the approval of the Senate. The rule of Maximianus Thrax, who came to power with the support of his soldiers in 235, was the first stage that broke the positive relationship between the senate and the emperor. During the Gallienus' rule, the reduction of the military and administrative powers of senate caused it to remain a symbolic institution. The instability caused by military anarchy showed that in 275, the senate should again be an authority on the election of emperor. With the election of the new emperor, senate sovereignty was established for a short time. However this emperor which legitimized by the senate was also removed from power by a military coup. The aim of this study is to reveal the relationship between the emperor who constantly increased his power throughout the crisis and the senate.

Keywords: Roman Empire, 3rd century crisis, Senate, Emperor

Roma krallık döneminden beri varlığı bilinen *senatus*, devlet yönetimindeki gerçek gücüne ve etkiye Cumhuriyet Dönemi'nde kavuşmuştur. Bu dönemde *senatus*, halk meclisleri tarafından seçilen magistratları onaylamak, çıkarılacak kanunları onaylamak, savaş kararı almak, devlet malı ve kamu harcamalarında söz sahibi olmak gibi yetkilere sahip Cumhuriyetin en önemli kurumudur. İmparatorluk dönemiyle güç imparatorun kendisinde toplansa da *senatusun* varlığı ve etkisi de devam etmiştir. Roma imparatorluk tarihinde II. yüzyıl sonlarına kadar, imparatorlar senatör unvanına sahip kişiler arasından seçilmesine rağmen bu yüzyılın sonlarına doğru *equites* sınıfından yükselen kişiler de imparator adayları arasına girmeye başlamıştır (Mennen, 2011: 22). Pertinax (193) ve Pescennius Niger (193-194), *equites* kariyerine sahip senatör

unvanını alan imparatorlardandır. 217 yılında ise Severus hanedanı döneminde, *equites* üyesi olan ve *praetor praefectus* konumunda bulunan Marcus Opellius Macrinus (217-218) askerleri tarafından *augustus* ilan edilmiştir (Eutropius, VIII.21 (12); Mennen, 2011: 22).

*Senatus*la bir bağlantısı bulunmayan Macrinus'un iktidarı Severus hanedanı içinde bir ara dönem oluştururken 235 yılında Maximinus Thrax'ın bizzat askeri birlikleriyle Severus Alexander'a karşı gerçekleştirdiği darbe Roma İmparatorluğu'nda yeni bir dönemi başlatmıştır (Tsirkin, 2010: 134). Zira bu darbeye Roma ordusu, Cumhuriyet döneminin sonundaki iç savaşlardan sonraki dönemde ilk kez aktif bir güç olarak öne çıkmıştır. Sulla'nın M.Ö. 88 yılında gerçekleştirdiği askeri müdahalesi* Cumhuriyet döneminin çöküşünü başlatırken Maximinus'un darbesi ise İmparatorluk devrinde bir kriz dönemini başlatmıştır (İplikçioğlu, 2007: 88; Tsirkin, 2010: 146). Maximinus Thrax, askeri komuta yeteneği sayesinde Ren bölgesinde yeni askerler toplayarak eğitime alan *praefectus tironibus* konumuna yükselen bir askeri (Scriptores Historiae Augustae, *Duo Maximini*, V.5-6, VI.7). Senatör unvanına sahip olmayan ve askeri sınıf mensubu Maximinus Thrax'ın iktidara yükselişinin ardından resmi imparatorluk yetkisini almak için Roma'ya gitmemesi o zamana kadar yeni imparatorun meşruiyetini onaylayan *senatus* kurumu ve ordu arasındaki dengede bir istikrarsızlık süreci başlatmıştır (*Epitome De Caesaribus*, XXV.1; Sextus Aurelius Victor, XXV; Eutropius, IX.1; Herodianus, VII.3.1; Paulus Orosius, VII.19.1; Jerome, *Chronicon*, 236d).

Maximinus, Trakyalı sıradan bir ailenin mensubu olması, soylulardan nefret etmesi ve senatör olmaması nedeniyle *senatusun* onayını alma çabasına girişmemiştir (Herodianus, VII.1.2-3; SHA, *Duo Maximini*, VIII.6; Aurelius

---

* Sulla, M.Ö. 88'de *consul* iken *Senatus*, Pontos kralı VI. Mithradates'e karşı savaşmak üzere kendisine komutanlık yetkisini vermiştir. Ancak komutanlığın kendisinden alınması ve Marius'a verilmesi haberini duyması üzerine Roma üzerine askeri saldırı başlatmıştır. Sonuçta kararı yeniden kendi lehine çevirmiş ve bir *dictator* olarak seçilmesini sağlamıştır. İplikçioğlu, 2007: 88; Atlan, 2014: 145-146; Tekin, 2014: 210-212.

Victor, XXV; Eutropius, IX.1). Konumunu korumak amacıyla olan *Senatus* ise Maximinus'un saltanatına iki ay sonra resmi onay vermiştir (Ensslin, 1939a: 72; Akşit, 1970: 96; Cascio, 2008: 156). Ancak *Senatusun* onayına rağmen Maximinus, hüküm sürdüğü üç yıl boyunca imparatorluğun başkenti Roma'ya hiç gitmemiştir (Rogers, 1988: 1513). Maximinus'un otoritesinin temelini ordu oluşturmuş ve orduyu daimi olarak memnun etme çabasından dolayı *senatus* ve halk tarafından bir *tyrannus* (Tiran) olarak adlandırılmıştır (Herodianus, VII.3.3, VII.5.5, VIII.5.8; Ioannes Zonaras, XII.16). Maximinus'un askeri monarşiyi temsil eden yönetimi 238 yılında senatörlerin önderliğinde sivil bir isyanın patlak vermesine sebep olmuştur. İsyanda sivillerin öne çıkmasına rağmen amaç *senatusun* devlet üzerindeki kontrolünü sağlamaktır (Sickle, 1939: 163). Maximinus'un iktidarına karşı ilk olarak 238 yılında Afrika'da bir isyan çıkmış ve neticede I. Gordianus 19 Mart 238'de *augustus* ilan edilmiştir. Gordianus'un *augustusluğu* *senatus* tarafından da onaylanmış ve oğlu Gordianus'a eş *augustus* unvanı verilmiştir (Epitome. XXVI.1; Aurelius Victor, XXVI; Herodianus, VII.5.1-8, VII.6.3; SHA, *Duo Maximini*, XIV.1-5; Eutropius, IX.2; Zonaras, XII.16; Ensslin, 1939a: 76-77). *Senatus* ayrıca, senatörlerden ve *equites* sınıfından oluşan elçileri tüm eyalet valilerine göndererek Gordianus'u desteklemelerini ve *senatusa* sadık kalmalarını istemiştir (Herodianus, VII.7.5; SHA, *Duo Maximini*, XV.1-8). Maximinus'u ise *damnatio memoriae*'ya (Hatıranın lanetlenmesi) çarptırması ve halk tarafından tasvirlerinin kırılmasını sağlamıştır (SHA, *Duo Maximini*, XV.9; Zonaras, XII.16). Fakat kısa süre sonra II. Gordianus'un Kartaca'da öldürüldüğü I. Gordianus'un ise intihar ettiği bilgisi *senatusa* ulaşmıştır (Herodianus, VII.9.4-5; SHA, *Duo Maximini*, VII.1.7, XIX.4; Zonaras, XII.16). *Senatus* bu durum karşısında yirmi *consulün* bulunduğu *vigintiviri*'yi (Yirmiler Kurulu) kurarak Capitolium'daki Iuppiter tapınağında toplanmış ve kurulun iki saygın senatörü olan Balbinus ile Maximus Pupienus'u eş *augustuslar* olarak seçmiştir (Herodianus, VII.10.2-5; SHA, *Duo Maximini*, XX.6; Aurelius Victor, XXVI; Eutropius, IX.2; Zosimus, I.14.2; Zonaras, XII.16; Ensslin, 1939a: 77-78). *Vigintiviri*'nin kurulması *senatusun* ve

senatörlerin imparatorluk hükümetindeki rolünü yeniden savunmaya yönelik bir girişimdir (Cascio, 2008: 157). Yeni *augustus*lar Maximus Pupienus ve Balbinus'un *senatus* ile yakın ilişkisi nümismatik kanıtlar üzerinde yer alan *patres senatus* (Senatusun babaları) lejantı ile görülmektedir (Resim 1). Ancak askeri bir geçmişe sahip olan Maximus Pupienus'un *augustus* seçilmesi halk arasında huzursuzluk yaratmış ve bu sebeple her iki imparator öldürülmekle tehdit edilmiştir. Böylece ordunun imparatoru Maximinus Thrax ile *senatus* arasındaki mücadele, *Senatus* ve halk arasında ayrı bir çekişmeye dönüşmüştür. Halkı sakinleştirmek isteyen *senatus* I. Gordianus'un torunu III. Gordianus'a *caesar* unvanını vermiştir. Böylece Maximinus Thrax'a karşı bir uzlaşma ile *senatus* ve halk üç imparatoru desteklemiştir (Herodianus, VII.10.5-9; SHA, *Duo Maximini*, XX.6; Eutropius, IX.2). Gelinek noktada, 238 yılının ortalarında iki ay boyunca *senatus*, II. Triumvirlik'in kuruluşundan bu yana ilk defa önemli bir güce sahip olmuştur (Sickle, 1939: 163). Bu esnada, Sirmium'da bulunan Maximinus Thrax, *senatus*'un almış olduğu kararları duyunca öfkeden çıldırması ve kendisine olan nefretin bitmeyeceğini anlamıştır. Birliklerini toplayarak *adlocutio* (Askeri hitap) gerçekleştirmiş ve senatörlerin servetlerini askerlere vaat ederek *senatus* ve Roma halkına karşı ilerlemelerini emretmiştir (Herodianus, VII.8.3-9, VII.12.8; SHA, *Duo Maximini*, XVII.1-7, XVIII.1, XX.7). Fakat Maximinus Thrax'ın birlikleri kapılarını kapatmış olan Aquileia'da durdurulmuştur. Maximinus'un askerlerinin de taraf değiştirmesiyle imparatorun çadırına girerek oğlunu ve imparatoru öldürmüşlerdir (Epitome. XXV.2; Herodianus, VIII.8.5-8; SHA, *Duo Maximini*, XXIII; Eutropius, IX.1; Zonaras, XII.16). Maximus Pupienus, öldürülen Maximinus Thrax ve oğlunun kafalarını sergilenmesi için Roma'ya göndermiştir. Halk ve *senatus* tarafından bu olay sevinçle karşılanmıştır (Herodianus, VIII.6.7-8; SHA, *Duo Maximini*, XXVI.3-4). *Senatus*, konumunun önemini vurgulamak ve bir *tyrannus*dan kurtulmuş olmalarını kutlamak için bir şükran kararı metni yayımlamıştır. *Historiae Augustae*'da sözü edilen kararda, *senatus* ölümle tehdit eden kim olursa olsun tanrıların lütfuyla hak ettiği biçimde öldürüleceği vurgulanmaktadır (SHA, *Duo*

Maximini, XXVI.3-4). *Senatus*, halk ve askerler arasında yaşanan çekişme kısa bir an için askeri monarşiye karşı *senatus* hükümetinin kurulmasıyla sonuçlanmıştır (Faulkner, 2017: 276). Fakat iç savaş bitmemiş ve kısa sürede yeniden patlak vermiştir. Maximinus Thrax'a karşı yapılan savaşta birçok German askerinin Pupienus'un yanında yer alması ve zaferden sonra Pupienus ile birlikte Roma'ya gitmeleri şüphe uyandırmıştır (Herodianus, VIII.6.6; Mullen, 1948: 77). Her iki *augustus* arasında da anlaşmazlık yaşanmıştır (Zonaras, XII.17). Capitolinus festivali sırasında (Temmuz 238) Maximus Pupienus ve Balbinus *praetor*lar tarafından saraydan çıkarılarak karargahlarına sürüklenmiş ve öldürülmüşlerdir (Aurelius Victor, XXVII; Eutropius, IX.2; Zonaras, XII.17; Mullen, 1948: 77). *Caesar* unvanına sahip olan III. Gordianus'u ele geçiren *praetor*lar aynı tarihte O'nu *augustus* ilan ettiklerini halka duyurmuşlardır (Epitome. XXVII.1; Aurelius Victor, XXVII; Zonaras, XII.18; Sickle, 1939: 163).

III. Gordianus'un *senatus* tarafından *augustus* olarak onaylanması ve halk tarafından kabul görmesi Roma'da hanedan bağının hala önemini koruduğunu göstermektedir. Ancak III. Gordianus'un da 244 yılında I. Philippus'un kışkırtmasıyla patlak veren isyan sonucu askerler tarafından öldürülmesi ve dönemin koşulları, devam eden bir hanedan verasetinin ortaya çıkmasına izin vermemiştir (Epitome. XXVII.2; Alföldi, 1939: 195; Sickle, 1939: 164). Dolayısıyla, 238 yılında *senatus* ve ordu arasında yaşanan çekişmeden sonra bile askerler tarafından iktidara getirilen imparatorlar geleneksel olarak resmi onay için *senatusa* başvurmaya devam etmişlerdir (Sickle, 1939: 163; Faulkner, 2017: 276). Ordu tarafından 244 yılında *equites* üyesi olan I. Philippus'un (244-249) iktidara yükselmesinde *senatusun* geleneksel rolü göze çarpmaktadır. Philippus, *senatusa* III. Gordianus'un hastalıktan öldüğünü bildirmiş, O'nu tanırlaştırmış ve Roma'ya giderek meşruiyeti için *senatusun* onayını istemiştir (Zosimus, I.19.1-2; Ensslin, 1939a: 87-88; Sickle, 1939: 163-164). Ancak Philippus'un en yüksek mevkilere yakınlarını görevlendirmesi ve vergilerin ağırlığı imparatorluğun doğusunda ve batısında isyanlara neden olmuştur. Bu karışıklık esnasında

Philippus, *senatusun* desteğini istemiş ve güvenlerini sarstığı takdirde tahttan feragat edeceğini belirtmiştir. Fakat *senatus*, Philippus'un bu isteğini yanıtsız bırakmıştır (Zosimus, I.21.1; Zonaras, XII.19; Ensslin, 1939a: 93). Roma'da kent *praefectusu* ve senatör olan Traianus Decius (249-251), Philippus'a destek vermiş ancak bu destek 249 yılında Verona'da Philippus'un devrilmesiyle sonuçlanmıştır (Orosius, VII.20.1; Jerome, 251b; Zosimus, I.21.2-3; Zonaras, XII.19). Philippus'un Decius'un karşısındaki yenilgisi imparatorların *senatus* tarafından değil ordu tarafından belirlendiğinin ve bir imparatorun Roma'dan başka bir yerde de çıkabileceğinin kanıtı olmuştur (Ensslin, 1939a: 95; Brauer, 1975: 17). *Senatus*, bir senatör olan Decius'u Verona'da Philippus'a karşı giriştiği savaş esnasında *hostis publicus* (Halk düşmanı) ilan etmesine rağmen, Decius'un iktidarını kesinleştirmesiyle onun egemenliğine razı olmuştur (Alföldi, 1939: 195; Brauer, 1975: 19). *Senatusun* Decius'u *hostis publicus* olarak duyurması ve sonradan egemenliğine razı olması, halefleri Gallus (251-253) ve Aemilianus (253) dönemlerinde de görülmektedir (Aurelius Victor, XXXI; Alföldi, 1939: 166). Aemilianus imparator ilan edilmesiyle birlikte *senatusa*, Trakya'yı barbarlardan kurtaracağını, Sasanilere karşı sefer yapacağını ve zaferlerinden sonra *senatusun* generali olarak hareket edeceğini bildirmiştir. Fakat söylediklerinin hiçbirini yapmamıştır (Zonaras, XII.22).

Valerianus (253-260) ve Gallienus'un (253-268) ortak yönetimlerine kadar devam eden bu süreç imparatorun gücünün sürekli olarak sağlamaştırılması ve *senatusun* konumunu koruması arasında uzlaşmaya varmaya yönelik bitmek bilmeyen çekişmelerle devam etmiştir (Tsirkin, 2010: 146). Valerianus 253 yılında askerleri tarafından *augustus* ilan edilince Roma'da *senatus* oğlu Gallienus'a *caesar* unvanını vermiştir (Aurelius Victor, XXXII; Eutropius, IX.7(6); Orosius, VII.22.1; Jerome, 255a; Jones vd., 1971: 383). Bu durum *senatusun* iktidar üzerindeki geleneksel rolünün hala aktif olduğunu ve yeni bir imparatorluk hanedanının oluşturulmasında umutlu olduğunu göstermektedir (Brauer, 1975: 68; Cascio, 2008: 158). Valerianus, kısa sürede oğlu Gallienus'u eş *augustus* ilan ederek iktidarına ortak etmiştir (Zosimus, I.30.1; Zonaras,

XII.23; Tekin, 2014: 276-277). Gallienus'un oğlu Cornelius Saloninus Valerianus'u[†] da *caesar* ilan etmiştir. Saloninus Valerianus yaklaşık iki yıl sonra danışmanı Silvanus'un ve henüz lejyon komutanı olan Postumus'un (260-268) iş birliğiyle *augustus* konumuna yükseltilmiştir. Ancak 260 yılında Postumus başlattığı isyanda Saloninus'u öldürmüştür (Bunson, 2002: 486).

Senatusun güç kaybındaki dönüm noktası, babasından sonra iktidarın tek sahibi olan Gallienus'un senatörleri askerlik hizmetinden alıkoyan reformu olmuştur (Aurelius Victor, XXXIII; Brauer, 1975: 140; Tsirkin, 2010: 146). Gallienus, iktidar üzerindeki esas büyük gücün ordu olduğu düşüncesiyle *senatusun* aslında yıkıcı bir kurum olduğunu ve günün birinde kendisine karşı ayaklanma cesareti göstereceğinden korkmuştur (Aurelius Victor, XXXIV; Syvänne, 2019: 98; Gibbon, t.y.: 280). Gallienus döneminde imparatorluğun Batı bölümünün siyasi ve askeri bütünlüğünü kaybetmesine yol açan birçok *gasp* girişimi yaşanmıştır. Söz konusu *gasp* girişimleri nedeniyle antik kaynaklarda bu dönem “*Tyranni Triginta*” (Otuz Tiran) dönemi olarak isimlendirilmiştir.[‡] Senatörlerin isyancılarla herhangi bir bağının olup olmadığı bilinmemektedir. Fakat isyan edenlerin eyalet *praefectus*ları olduğu ve muhtemelen senatör unvanına sahip oldukları değerlendirildiğinde Gallienus'un *senatusa* dair korkusu açıklanabilmektedir (Sickle, 1939: 165). Ayrıca *senatusun* Roma kentinin Germanlara karşı savunulması için askerlerden ve halktan oluşan yeni bir ordu kurarak kenti başarıyla savunması Gallienus'ta korku yaratmış olabilir (Zosimus, I.37.2). Bu nedenle Gallienus, *senatusun* lejyonlar ve silahlı eyaletler üzerindeki

[†] Gallienus'un oğlunun ismi ve hakkındaki bilgiler sınırlı kalmaktadır. Fakat söz konusu kişinin genel olarak P. Licinius Cornelius Saloninus Valerianus isimli oğlu olduğu kabul edilmektedir. Bunson, 2002: 486; Tekin, 2014: 279. Saloninus Valerianus'a ait “IMP SALON VALERIANVS AVG” lejantını taşıyan nümismatik kanıtlar için bkz. <http://numismatics.org/ocrc/id/ric.5.sals.1> 30.05.2021.

[‡] *Gasp* girişiminde bulunanların isimleri *Historiae Augustae*'de mevcuttur: Cyriades, Postumus, Postumus Iunior, Lollianus, Victorinus, Victorinus Iunior, Marius, Ingenuus, Regalianus, Aureolus, Macrianus, Macrianus Iunior, Quietus, Odaenathus, Herodes, Maeonius, Ballista, Valens, Valens Superior, Piso, Aemilianus, Saturninus, Tetricus Senior, Tetricus Iunior, Trebellianus, Herennianus, Timolaus, Celsus, Zenobia, Victoria, Titus ve Censorinus. SHA, *Tyranni Triginta*, I-XXXIII.

hakimiyetini bir bildiri yayınlarak sindirmeye çalışmıştır (Aurelius Victor, XXXVII). Senatörlerin ayrıcalığı olan *legatus legionis*[§] ve *tribunus laticlavius*^{**} görevlerini kaldırmıştır. *Legatus legionis* görevi *equites* subaylarına *praefectus legionis* unvanıyla verilmiştir. Bu şekilde askeri saflardan yükselen sıradan bir asker lejyon komutanı olabilme hakkı elde etmiştir (Aurelius Victor, XXXIII; Ensslin, 1939b: 377-378; Akşit, 1970: 154; Syvänne, 2019: 98). Pek çok eyalet valiliği senatörlerden alınmış ve *equites* subaylarına bırakılmıştır (Faulkner, 2017: 282). Gallienus, kendisi için şüpheli gördüğü senatörleri şiddetle cezalandırmıştır. Fakat bir yandan da bazı suçlarda yumuşaklık göstererek adaletli ve merhametli bir profil çizmeye çalışmıştır (Ammianus Marcellinus, XXI.16.9-10).

Senatörlerin lejyon komutanlığından uzaklaştırılması, ellerindeki eyalet valiliği sayısının azalması ve egemenlik haklarına müdahale Gallienus'u aktif ve hırslı senatörler arasında tüm zamanların en nefret edilen imparatoru yapmıştır (Syvänne, 2019: 99). Gallienus'un söz konusu reformlarıyla özellikle *equites* üyeleri tarafından yönetilen eyaletlerde sivil ve askeri otorite tek kişinin elinde toplanırken, hala senatörler tarafından yönetilen imparatorluk eyaletlerinde zorunlu olarak bir kuvvetler ayrılığı oluşmuştur (Ensslin, 1939b: 378). Gallienus döneminde *Senatus* ile uzlaşma politikasından kopuşun başka bir kanıtı, *Patres*lerin otoritesinin sembolü olan "*senatus consulto*" lejantının bronz sikkelerin üzerinden kaldırılması olmuştur ki bu durum *senatus*un egemenlik haklarının ağır ihlali anlamına gelmektedir (Alföldi, 1939: 183-184). Böylece 235 yılından itibaren devam eden imparator ve *senatus* arasındaki uzlaşmaya varma girişimleri Gallienus döneminde başarısızlıkla sonuçlanmıştır. *Senatus* artık bir devlet organı olmaktan çıkmış ve sadece imparatorluk içerisinde sembolik bir kurum olarak kalmıştır (Drinkwater, 2008: 64; Tsirkin, 2010: 147).

[§] *Legatus legionis*; Askeri *tribunus* olarak görev yapmış ve sivil görevlerde tecrübe kazanmış bir senatörün üstlendiği lejyon komutanlığıdır. Southern, 2006: 331.

^{**} *Tribunus laticlavius*; Geniş şeritli tribün. Senatör sınıfına mensup fakat henüz senatör unvanını almamış olan genç bir adamın ilk önemli askeri görevidir. Southern, 2006: 331.

Ancak *Senatusun* iktidar üzerindeki yetkisi Gallienus'tan sonraki süreçte de fiili olarak devam etmiş görünmektedir. Gallienus 268 yılında kendisinden sonraki imparatorlar Claudius ve Aurelianus'un da içinde bulunduğu bir grup asker tarafından Mediolanum'da öldürülmüştür. Roma'da Gallienus'un ölümünü öğrenen *senatus*, oğlu Marinianus'u ve kardeşi Valerianus'u idam etmiştir (Zonaras, XII.26; Alföldi, 1939: 190; Rogers, 1988: 1514). *Senatus* böyle bir tutuma rağmen imparatorluk yetkisini Gallienus'a borçlu olan Claudius'un iradesine karşı Gallienus'u tanrılaştırmıştır. Bu yönüyle *Senatus*, *principatus* döneminden beri süregelen tanrılaştırma geleneğini devam ettirmiş ve ölen imparatorların *senatusun* onayı olmadan tanrılaştırılmayacağını göstermeye çalışmıştır (Epitome. XXXIV.2; Ensslin, 1939b: 372).

Gallienus'tan sonra Claudius Gothicus (268-270) askerleri tarafından *augustus* ilan edilmiş ve *senatus* tarafından onaylanmıştır. Claudius, Gallienus'un *senatustan* aldığı ayrıcalıkların hiçbirini geri vermemiştir. Fakat *senatusun* iktidar yetkisini verme hakkını kabul etmiştir (SHA, *Gallieni Duo*, XV.3, *Divus Claudius*, II.6, XVIII.3; Eutropius, IX.11(8); Orosius, VII.23.1; Zonaras, XII.26; Sickle, 2010: 166). Claudius dönemi sikkeleri üzerinde yer alan "*Genius senatus*" (*Senatusun* koruyucu ruhu) lejantının imparator unvanı olarak görülmesi Claudius ile *senatus* arasında olumlu ilişkilerin yaşandığını göstermektedir (Resim 2; Alföldi, 1939: 191). Claudius, *senatus* tarafından sevilen bir şahsiyet olması nedeniyle yaşamını yitirmesinden sonra tanrılaştırılmıştır. Claudius'un onuruna Curia'ya altın bir kalkan ve Capitolium'a altın bir heykeli konmuştur (SHA, *Divus Claudius*, III.5, XVIII.3-4; Epitome. XXXIV.4; Eutropius, IX.11(8); Orosius, VII.23.1; Jerome, 269k).

Claudius'un halefi olarak kardeşi Quintillus'un (270) kendi askerleri tarafından ve *senatusun* onayı ile *augustus* ilan edilmesi imparator ile *senatus* arasındaki yakın bağı ortaya koymaktadır. Aynı dönemde Claudius zamanında süvari birliği komutanı olarak görevlendirilmiş olan Aurelianus da (270-275) kendi askerleri tarafından Sirmium'da *augustus* ilan edilmiştir (Eutropius, IX.12; Jerome, 271b;

Zosimus, I.47.1; Zonaras, XII.26; Jones vd., 1971: 130; Watson, 1999: 161). Fakat Quintillus'un kısa süre de ölmesiyle *senatusun* artık iktidar için istikrar sağlayamayacağı ortaya çıkmıştır (Alföldi, 1939: 193). Gallienus zamanında Gallia İmparatorluğu ve Palmyra Krallığı gibi Roma'dan bağımsız ortaya çıkan hükümetlere son veren ve yeniden toprak bütünlüğünü sağlayan Aurelianus devri askeri anarşi döneminin önemli dönüm noktalarından biridir (Aurelius Victor, XXXV; Jerome, 273d, 273e; Orosius, VII.23.3-5; Synkellos, 2002: 551). Aurelianus, Quintillus'un ölümünden sonra Ravenna'da *senatus* heyeti ile görüşmüş ve *senatusun* onayını almıştır (Watson, 1999: 161). Fakat Gallienus'un uzlaşma karşıtı politikasını sürdürmüş görünmektedir. 271 yılında Roma'da patlak veren *monetarii* (darphane işçileri) isyanında senatörler de isyana karışmakla suçlanmış ve pek çoğu cezalandırılmıştır (SHA, *Divus Aurelianus*, XXXVIII.2; Aurelius Victor, XXXV; Eutropius, IX.14; Zosimus, I.49.2; Suski, 2002: 280). Senatörler arasında Quintillus'u destekleyenlerin de olduğu ve isyanın Aurelianus'u tahttan indirmeyi amaçladığı belirtilmektedir. Muhtemelen bu isyan sonrasında daha önce Gallienus'un "*senatus consulto*" lejantını kaldırdığı bronz sikkelerin çıkarım hakkını *senatustan* almıştır. Roma darphanesini ve *senatusa* ait darphaneleri kapatmıştır (Saunders, 1991: 432; Watson, 1999: 131, 161; Faulkner, 2017: 283). Bu durum Askeri Anarşi döneminde *senatusun* ayrıcalığına vurulan son ve önemli bir darbe olmuştur (Rostovtzeff, 1926: 408). Aurelianus, senatörlere uyguladığı baskının yanı sıra saflarından yükseldiği ordunun hırslı hareketlerini, eyaletlerdeki zorbalıklarını cezasız bırakmamış ve katı bir yönetim uygulamıştır (Aurelius Victor, XXXV). Tuna bölgesindeki askerler arasında yaygın olan ve esasen bir Doğu kültü olan *Sol Invictus*'u (Yenilmez Güneş) Roma'nın devlet kültü haline getirmiştir. Seleflerinin aksine ordu ve *senatus* yerine doğrudan tanrısal iradeye başvurarak iktidarını güvence altına alma girişimi gösteren ilk imparator olmuştur (Sickle, 1939: 167; Tsirkin, 2010: 147-148). Selefleri Gallienus ve Claudius Gothicus

ölümlerinden sonra tanrılaştırılırken Aurelianus henüz hayatta iken *senatus* tarafından tanrılaştırılmıştır (Saunders, 1991: 336; Watson, 1999: 187-188).^{††}

Aurelianus'un 275 yılında ordunun suikastıyla öldürülmesi askeri anarşi döneminde yeni bir dönüm noktası olarak görünmektedir (Jerome, 276c; Orosius, VII.23.6; Zosimus, I.62.1-3). 235 yılından itibaren sürekli gasp girişimlerinin ve askeri darbelerin yaşandığı imparatorlukta 275 yılında bir *interregnum*^{‡‡} süreci yaşanmıştır. Dönemin kaynakları bu *interregnum* sürecinin altı veya yedi ay sürdüğünü belirtmektedir (Epitome. XXXV.10; SHA, *Tacitus*, II.2-6). Fakat nümismatik ve papirolojik kanıtlarla bu sürenin en fazla sekiz veya on haftayla sınırlı kaldığı anlaşılmıştır (Watson, 1999: 110; White, 2015: 153; Parker, 1939: 212). *Interregnum* süreci boyunca imparatorluğun hiçbir bölgesinde ayaklanmalar ve gasp girişimleri yaşanmamış, *senatus*, askerler ve halk arasında barış hakim olmuştur (SHA, *Tacitus*, II.2-6). Bu sessiz dönem, Roma'nın efsanevi kurucusu Romulus'un ölümünden sonra on iki ay boyunca Roma tahtının boş kaldığı dönemle karşılaştırılmaktadır. Söz konusu dönemde Roma yönetimi tam anlamıyla boş kalmamış geçici *consuller* görevlendirilmiştir (SHA, *Tacitus*, I.1-2). Fakat Aurelianus'un ölümünden sonraki kısa bir *interregnum* zamanında böyle bir durum yaşanmamış, muhtemelen askerler ve *senatus* arasında yeniden oluşan bir uyumun etkisiyle imparatorluk ayakta tutulmuştur (Gibbon, t.y.: 340). Fakat nümismatik kanıtlar hala şüphesini korumakla birlikte Aurelianus'un karısı Severina'nın sikkelerinin bolluğu ve üzerlerinde görülen "*Concordiae Militum*" (Askerlerin uyumu) lejantı nedeniyle *interregnum* sürecinde imparatorluğu onun idare etmiş olabileceği

^{††} Aurelianus'un yaşamı boyunca tanrısal kabul edildiğini doğrulayan nümismatik kanıtlar için bkz. https://www.wildwinds.com/coins/ric/aurelian/RIC_0305.jpg 30.05.2021

^{‡‡} *Interregnum*; Roma Krallık döneminde kralın ölümünden sonra yeni kral seçilinceye kadar geçen süreye, Cumhuriyet döneminde ise bir *consul* veya yüksek *magistratusun* bulunmadığı döneme verilen isimdir. Bu koşullar altında devletin yönetim yetkisini kullanması için *senatus* tarafından beş günlük süreyle *magistratus* unvanına sahip *interrexler* atanmıştır. Glare, 1968: 948; Atlan, 2014: 299.

düşünülmektedir (Resim 3; Alföldi, 1939: 310; Saunders, 1991: 277-280; Watson, 1999:115-116).

Interregnum boyunca iktidarda etkisini güçlü kılmaya çalışan ordu bir imparator ilan etmek yerine *senatus*tan bir imparator seçmelerini istemek üzere Roma'ya elçiler göndermiştir. Fakat *senatus*, askerlerin sorumluluğu olduğunu ve kendi seçtikleri imparatorun onlar tarafından kabul edilmeyeceğini belirterek reddetmiştir. Fakat ordu *senatus*a önerisini tekrarlamıştır (Aurelius Victor, XXXV.12; SHA, *Tacitus*, II.2-6). Ordunun böyle bir tutumda bulunmasının nedeni Aurelianus'un suikastı ile ilişkilendirilmek istememeleri ve Mısır'da Aurelianus'a sadakatle bağlı olan Probus'un varlığından rahatsızlık duymalarıdır (Parker, 1939: 212). Nihayetinde *senatus*, yetmiş beş yaşındaki senatör Tacitus'u (275-276) *augustus* ilan ederek eskiden olduğu gibi imparator belirleme hakkını 25 Eylül 275'te kullanmıştır (SHA, *Tacitus*, III.1; Zonaras, XII.28; Alföldi, 1939: 310-311; Sickle, 1939: 168). Gallienus döneminde *senatus*un elinden alınmış olan ordu komutanlığı, devlet üzerindeki otoritesi, savaş ve barış durumlarına karar verme gibi bazı haklar tartışmalı olmakla birlikte Tacitus döneminde *senatus*a tekrar verilmiştir (SHA, *Tacitus*, XII.1-2, XVIII.5-6, XIX.5; Arnheim, 1972: 34). Tacitus döneminde çıkarılan sikkeler üzerinde "*senatus consulto*" lejantını ifade eden SC işaretinin yeniden yer alması, Tacitus'un en azından bu ayrıcalığı *senatus*a tekrar verdiği anlaşılmaktadır (Resim 4; Jones, 1939: 367).

*Senatus*un yeniden iktidarda söz sahibi olması imparatorluk için ümit verici olmamış, bir yıl içinde (276) Tacitus Tyana'da askerler tarafından öldürülmüştür. Tacitus'un kardeşi ve *praetor praefectus* Florianus (276), *senatus* onayı olmadan kendi askerleri tarafından *augustus* ilan edilirken Doğu'daki askerler Probus'u (276-282) *augustus* ilan etmişlerdir. Fakat Florianus, kısa bir süre sonra Tarsos'ta kendi askerleri tarafından öldürülmüştür (Epitome. XXXVI.1; Eutropius, IX.16(10); Aurelius Victor, XXXVI, XXXVII; SHA, *Tacitus*, XIV.4, *Probus*, X.2-7; Jerome, 277e; Orosius, VII.24.1; Zosimus, I.63.2, I.64.1-4;

Zonaras, XII.28-29). Probus, imparatorluk yetkisi için *senatusun* onayını almaya özen göstermiş ve kısa süreliğine Roma'ya gitmiştir. *Senatusa proconsulleri* atama yetkisi, yargıda temyiz hakkı ve en önemlisi de çıkan yasaları onaylama hakkı vermiştir. Ancak sevilen bir imparator olmasına rağmen Probus'un sonu da selefleri gibi olmuş ve askerleri tarafından öldürülmüştür (Epitome. XXXVII.3-4; Aurelius Victor, XXXVII; SHA, *Probus*, XIII.1-7; Eutropius, IX.17(10); Orosius, VII.24.3; Jerome, 283e; Zonaras, XII.29).

Aurelianus'un ölümünden sonra son bir canlanma girişiminde bulunan *senatusun* sadece sembolik olarak varlığını sürdürdüğü ve esas gücün orduda olduğu Carus (282-283) döneminde kesinleşmiştir. Carus, *augustus* ilan edildiğini *senatusa* bildirmiştir. Fakat bu daha çok gücünün kaynağının ordu olduğunu belirten bir bildiri olmuştur. Carus böylece *senatus* tarafından tanınmayan Roma'nın ilk imparatoru olmuştur. Fakat Carus'un askeri sınıfa dayanan gücü ve yetkisi *senatusu* devlet işlevinden uzaklaştırmıştır (Aurelius Victor, XXXVII; Alföldi, 1939: 321; Brauer, 1975: 257; Tsirkin, 2010: 148; Mennen, 2011: 45). Oğulları Carinus ve Numerianus'a *caesar* unvanını vermiştir. Ancak 283 yılında Sasanilere karşı sefere çıkmadan önce imparatorluğun batı yarısıyla ilgilenmek üzere oğlu Carinus'u eş *augustus* ilan etmiştir. Carinus'un da *senatus* ile ilişkileri olumsuz devam etmiş, senatörlerin servetini kendisine dost edindiği Roma kentinin ayaktakımına vereceğini ifade eden mektuplar göndermiştir (Epitome. XXXVIII.2; Aurelius Victor, XXXVIII; SHA, *Carus et Carinus et Numerianus*, III.1, VII.1, XVI.6; Eutropius, IX.18 (12); Orosius, VII.24.4; Synkellos, 2002: 553-554; Zonaras, XII.30).

Sonuç olarak, Roma krallık döneminden itibaren devlet yönetiminde otoriteye sahip *senatusun* siyasi bir kurum olarak önemi, daha çok devletin geçiş dönemlerinde göz ardı edilmiştir. Cumhuriyet döneminde Sulla'nın siyasi ve askeri çıkarlarını gözeterek *senatusa* karşı harekete geçmesi kurumu ilk sarsan girişim olurken, I. Triumvirlik'in kuruluşu *senatusun* egemenliğine önemli bir darbe vurmuştur. Principatus döneminde ise imparatorluk makamına senatör

unvanına sahip birinin *senatusun* onayıyla seçilmesi geleneği Maximinus Thrax'ın askeri darbesiyle son bulmuştur. Bu tarihten itibaren sıradan bir aileye ve askeri kariyere sahip kişiler Roma tahtında hak sahibi olmuştur. Maximinus Thrax'ın askeri yönetimine karşı bir mücadele veren *senatus*, kesin bir zafer elde edemeyince daha geri planda kalmıştır. Özellikle Gallienus döneminde *senatusun* elinden askeri ve siyasi yetkilerin alınması *senatusun* siyasi bir kurum olarak önemini kaybetmesine neden olmuştur. Aurelianus ise seleflerinin kaderini paylaşmamak maksadıyla *senatus* ve orduyu göz ardı ederek egemenliğini tanrısal bir bağla güçlendirmeye çalışmıştır. Fakat ordunun artan etkisi karşısında başarı sağlayamamıştır. Devam eden süreçte yaşanan askeri krizler ve siyasi koşulların zorluğu her bölgedeki askerlerin kendi imparatorlarını ilan etmelerine ve seçilen imparatorların ise Roma'dan uzak kalmalarına neden olmuştur. Bu durum Florianus ve Probus örneğinde olduğu gibi askerlerin birbirleriyle savaşmaya hazır olmaları ve her birinin kendi komutanını iktidara getirmesi gibi bir krize de yol açmıştır. Askerler arasındaki iç savaşın önlenmesi için zaman zaman *senatusun* desteğine ihtiyaç duyulmuştur. Fakat ordunun kontrolü temel bir sorun olmuş ve *senatusun* yetkisi sembolik olmaktan öteye geçmemiştir.

Senatusun asker imparatorlar karşısında otoritesini yitirmesinin nedeni sadece askerlerinin desteğiyle iktidara gelen imparatora bağlanmamalıdır. Otoritelerini temsil eden yetkilerin ellerinden alınması karşısında yetersiz kalan senatörleri de göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Bu durumda 235 yılında başlayan imparator ile *senatus* arasındaki çekişmenin elli yıl sonra ordunun zaferiyle sonuçlandığını söylemek mümkündür.

Yaklaşık elli yıl süren ve elliden fazla imparatora tanık olan kriz dönemi 284 yılında Diocletianus'un iktidara gelmesiyle son bulmuştur. Fakat Diocletianus da seleflerine benzer bir şekilde Carinus'a askeri darbe yaparak iktidara gelen bir asker imparatorudur. Ancak seleflerinden ayrıldığı nokta yerel bir generalin askerlerin desteğini sağlayarak darbe girişiminde bulunma ihtimaline karşı

kendisine güvendiği ortak yöneticiler seçmesi olmuştur. *Tetrarchia* (Dörtlü yönetim) sistemini kurmasıyla yirmi yıl boyunca krizin izlerini silmeye çalışmış ve imparatorlukta istikrarı sağlamıştır. İktidarda kaldığı yirmi yıl boyunca Roma'yı nadiren ziyaret etmiş ve hatta Roma'ya eş bir kent durumuna getirmek istediği Nicomedia'yı kendisine başkent olarak seçmiştir.

KAYNAKÇA

- Ammianus Marcellinus. (Eng. Transl. John C. Rolfe). Cambridge Massachusetts 1935.
- Epitome De Caesaribus. A Booklet About The Style Of Life And The Manners Of The Imperatores. (Eng. Transl. Thomas M. Banchich). Canisius College Translated Texts 1. Canisius College 2018.
- Eutropius. *Kısa Roma Tarihi*. (Çev., Çiğdem Menzilioğlu). İstanbul 2017.
- Herodianus. (Eng. Transl. C.R. Whittaker). Cambridge Massachusetts 1970.
- Jerome. *Chronicle*. (Eng. Transl. Roger Pearse). UK 2005.
- Paulus Orosius. Seven Books of History Against the Pagans. (Eng. Transl. Andrew T. Fear). Translated Texts for Historians 54. Liverpool University Press 2010.
- Scriptores Historiae Augsutae. (Eng. Transl. David Magie). Loeb Classical Library 1932.
- Sextus Aurelius Victor. *Liber De Caesaribus*. (Eng. Transl. H. W. Bird) Liverpool University Press 1994.
- Synkellos. *The Chronography of George Synkellos*. (Eng. Transl. W. Adler & P. Tuffin) Oxford University Press 2002.
- Zonaras, *The History Of Zonaras-From Alexander Severus to The Death Of Theodosius The Great*. (Eng. Transl. Thomas M. Banchich & Eugene N. Lane). Taylor & Francis Group 2009.
- Zosimus, *New History*. (Eng. Transl. Ronald T. Ridley). Australian Association for Byzantine Studies Department of Greek. University of Sydney 2006.

MODERN KAYNAKLAR

- Akşit, O. (1970). *Roma İmparatorluk Tarihi (M.S. 193-395)*. Cilt II. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Alfoldi, A. (1939). "The Crisis of The Empire (A.D. 249-270)." *The Cambridge Ancient History-The Imperial Crisis and Recovery A.D. 193-324*. Vol. XII. (Ed. S.A. Cook-F.E. Adcock-M.P. Charlesworth-N.H. Baynes). Cambridge: Cambridge at The University Press. 165-351.
- Arnheim, M.T.V. (1972). *The Senatorial Aristocracy in The Later Roman Empire*. Oxford: Clarendon Press.
- Atlan, S. (2014). *Roma Tarihi'nin Ana Hatları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Brauer, G. C. (1975). *The Age of The Soldier Emperors: Imperial Rome A.D. 244-284*, Park Ridge-New Jersey: Noyes Classical Studies. Noyes Press.
- Bunson, M. (2002). *Encyclopedia of The Roman Empire*. New York: Facts on File, Inc.
- Cascio, E.L. (2008). "The Government and Administration of The Empire in The Central Decades of The Third Century." *The Cambridge Ancient History-The Crisis of Empire A.D. 193-337*. Second Edition. Vol. XII. (Ed. A.K. Bowman-P. Garnsey-A. Cameron). Cambridge: Cambridge University Press. 156-170.
- Ensslin, W. (1939a). "Senate and The Army." *The Cambridge Ancient History-The Imperial Crisis and Recovery A.D. 193-324*. Vol. XII. (Ed. S.A. Cook-F.E. Adcock-M.P. Charlesworth-N.H. Baynes). Cambridge: Cambridge at The University Press. 57-95.
- Ensslin, W. (1939b). "The End of The Principate." *The Cambridge Ancient History-The Imperial Crisis and Recovery A.D. 193-324*. Vol. XII. (Ed. S.A. Cook-F.E. Adcock-M.P. Charlesworth-N.H. Baynes). Cambridge: Cambridge at The University Press. 352-382.
- Faulkner, N. (2017). *Roma: Kartalların İmparatorluğu*. Çev., Çağdaş Sümer. İstanbul: Yordam Kitap.

- Gibbon, E. (t.y.). *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi*. Cilt I. Çev., Asım Baltacıgil. Tuba Matbaacılık.
- Glare, P.G.W. (1968). *Oxford Latin Dictionary*. Oxford: At The Clarendon Press.
- İplikçioglu, B. (2007). *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Jones, A.H.M., Martindale, J.R. and Morris, J. (1971). *The Prosopography of The Later Roman Empire: A.D. 260-395*. Vol. I. Cambridge: Cambridge At The University Press.
- Mennen, I. (2011). *Power and Status in the Roman Empire, AD 193–284*, Leiden and Boston: Brill.
- Mullens, H.G. (1948). "The Revolt of The Civilians A.D. 237-8". *Greece & Rome*, 17 (50): 65-77.
- Parker, H.M.D. (1939). *A History of The Roman World From A.D. 138 to 337*. New York: The Macmillan Company.
- Rogers, G.M. (1988). "The Crisis of the Third Century AD." *Belleten*, 52: 1509-1526.
- Rostovtzeff, M. (1926). *The Social and Economic History of The Roman Empire*, At The Clarendon Press.
- Saunders, R.T. (1991). *A Biography of The Emperor Aurelian (A.D. 270-275)*. Doctoral Dissertation, University Cincinnati.
- Sickle, C.E.V. (1939). "Changing Bases of The Roman Imperial Power in The Third Century A.D." *L'Antiquite Classique*, 8 (1): 153-170.
- Southern, P. (2006). *The Roman Army: A Social and Institutional History*. Santa Barbara- California: ABC Clío.
- Suski, R. (2002). "Aurelian and The Senate: A Few Remarks Upon Emperor Aurelian`s Policy of Political Nominations." *Studies Presented to Benedetto Bravo and Ewa Wipszycka by Their Disciples*, The Journal of Juristic Papyrology supplement 1, Warszawa. 279-291.

- Syv anne, I. (2019). *The Reign of Emperor Gallienus: The Apogee of Roman Cavalry*. UK: Pen & Sword Military.
- Tekin, O. (2014). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriř*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tsirkin, J.B. (2010). "Once Again About 'Military Anarchy'." *Gerión*, 28 (1): 141-156.
- Watson, A. (1999). *Aurelian and The Third Century*. London and New York: Routledge.
- White, J.F. (2015). *The Emperor Aurelian: Restorer of The World*. Pen and Sword. 6 şubat 2021 tarihinde EBSCOhost veritabanından alınmıştır.

Ekler

Resim 1) Ön yüzünde “IMP CAES M CLOD PVPIENVS AVG”, arka yüzünde “PATRES SENATVS” lejantının yer aldığı Maximus Pupienus’a ait sikke için bkz. <https://www.wildwinds.com/coins/sear5/s8521.html> (Erişim Tarihi: 18.05.2021)

Resim 2) Ön yüzünde “IMP CLAVDIVS AVG”, arka yüzünde “GENIVS AVG” lejantının yer aldığı Claudius Gothicus dönemi sikkesi için bkz. https://www.wildwinds.com/coins/ric/claudius_II/RIC_0046.jpg (Erişim Tarihi: 30.05.2021)

Resim 3) Ön yüzünde “SEVERINA AVGV”, arka yüzünde “CONCORDIAE MILITIVM” lejantının yer aldığı Severina dönemi sikkesi için bkz.

http://www.wildwinds.com/coins/ric/severina/RIC_0004.jpg (Erişim Tarihi: 30.05.2021)

Resim 4) Tacitus döneminde çıkarılan ve arka yüzünde “ROMAE AETERNAE” lejantının yer aldığı Roma figürünün hemen altında *senatus consulto* lejantını temsil eden SC işaretli sikke örneği için bkz.

https://www.wildwinds.com/coins/ric/tacitus/RIC_0209.jpg (Erişim Tarihi: 30.05.2021).

EXTENDED ABSTRACT

Since the Kingdom period, the senate has been an important organ of the Roman state. The divine will and the approval of the senate ensured the legitimacy of the king. With the Republican period, the senate strengthened its position by representing the state authority. However, towards the end of the period, the establishment of the First Triumvirate was an important transition period that dealt a blow to the powers of the senate. With the beginning of the imperial period, power and authority were concentrated in the emperor and the powers of the senators, whose number was reduced, were limited. Despite the limitations, candidates with the title of senator who took the throne of Rome continued to receive the legitimacy of their from the senate. However, towards the end of the second century, peoples who rising from the equestrian class and holding the title of senator began to appear on the Roman throne.

In the 3rd century, Maximinus Thrax, who was not a senator and rose from the military ranks for the first time on the throne of Rome in 235, has dominated. Maximinus, who based his power on the army, did not go to Rome to get the approval of the senate. The senate, who wanted to maintain his power against the army, reluctantly approved Maximinus' empire. However, the military rule of Maximinus led to popular revolts supported by the senate. The first rebellion broke out in Africa in 238. Gordianus I and his son Gordianus II were proclaimed emperor and they received the approval of the senate. With the death of the two emperors in a short time, the senate established the *vigintiviri* (Council of Twenties) composed of senators in Rome. Balbinus and Maximus Pupienus were elected emperors from this council. Gordianus III was also proclaimed Caesar. Hearing the senate's decisions, Maximinus Thrax persuaded his army to advance against the senate. However, Maximinus Thrax was killed by his own soldiers in his tent with his son in Aquileia. The deaths of senate emperors were also led to military rebellions. Until this stage, the senate's efforts to control its power and authority over the government have failed. However, it is important that Philippus I came to power with the support of the army and took care to get the approval of the senate. The fact that he asked for the support of the senate to fight the rebellions against him and remained unresponsive also indicates an opposite situation. As a matter of fact, the overthrow of Philippus was at the hands of Decius, a senator. Although the Senate showed its reaction by declaring Decius an enemy of the people, he also consented to his power. While the emperor consolidated his power until the reign of Valerianus and his son Gallienus, the senate continued to strive to maintain his powers. The rule of Gallienus was an important period in the power struggle between the senate and the emperor. Gallienus, made regulations limiting senate's power and authority. In a statement he published, he restricted the military service of members of the senate and their civil powers such as the provincial

governorship. The command of the legion which was taken from the senators, was transferred to the cavalry officers. Since this period, the senate's status as a state institution has been limited to being symbolic. Although Gallienus took away the senate's powers, he was deified by the senate. With this authority, the Senate tried to show that the emperors who died could not be deified without the approval of the senate. Claudius Gothicus accepted the senate's right to delegate power. For a short time, relations between the emperor and the senate continued positively.

Aurelianus, who came to power in 270, was one of the emperors who received the approval of the senate. But he applied to the divine will to consolidate his power against the senate and the army. With this attempt, he maintained an anti-compromise policy with the senate. He punished many senators whom he saw connected with the riots that took place during his reign and took the financial powers of the senate. However, with the overthrow of Aurelianus by a coup, an Interregnum period began. There has been a quiet period in the empire, where there have been military anarchy reached its peak. The soldiers, who thought that the senate's authority over power was necessary, left the choice of emperor to the senate. However, the senate acted timidly in the face of the army, and did not volunteer in the election of the emperor. In the end, Senator Tacitus was proclaimed emperor by the senate. Some of the rights that Aurelianus had taken from the senate were transferred to the senate again. However, with the murder of Tacitus by the soldiers, the short-term domination of the senate ended in failure. Probus, who came to power with the support of his soldiers in 276, took care to obtain the approval of the senate. It gave the Senate the power to appoint proconsuls, the right of appeal to the judiciary, and the legislative right. Although the Senate obtained these rights, it continued to lose power and authority. The rule of Emperor Carus was the period that finalized the end of the power of the senate and its withdrawal from the emperor. Basing his dominance on the army, Carus was content to only declare his sovereignty to the senate symbolically.

At the end of the century, the Senate has become a symbolic institution without power and authority. The reason why the Senate lost this degree of authority was not only because the military emperors increased their power. The inadequacy of the senators, who are trying to protect their wealth in crisis conditions, can also be seen as a reason. The crisis period of Rome, which started in 235 and witnessed about fifty emperors, ended with the soldier emperor Diocletian, who came to power in 284.